

ТЕОРЕТИЧНІ І ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ

Сільське господарство України сьогодні характеризується різноукладністю, ринковими відносинами не тільки з економічними агентами, а й з державою, тому всю систему заходів щодо стимулювання економічного зростання в аграрному секторі доцільно будувати в рамках державного регулювання розвитку галузі, орієнтованого на підвищення ефективності господарювання. На жаль, вони пов'язуються тільки з модернізацією та інноваціями.

Пріоритетним завданням агропромислового комплексу є забезпечення населення країни продукцією харчування, перш за все, високої якості. Визначальними об'єктивними чинниками розвитку цієї галузі є продовольчі, соціально-економічні, ресурсні та екологічні.

Постійна адаптація, динамічна зміна структури виробництва мають стати головним принципом організаційно-економічної і структурно-технологічної політики у сфері управління аграрним бізнесом. Сучасний процес управління агропромисловим виробництвом є складною багаторівневою ієрархічною системою і, як будь-яка система, вона відчуває вплив екзогенних і ендогенних чинників. Сукупний результат подібного впливу буде відображати стан і динаміку розвитку агропромислового виробництва, як підсумок управлінської діяльності. При цьому для її сталого розвитку важливого значення набувають структура економічного забезпечення та методи управління, які відображають управлінський аспект економічних відносин. Економічне забезпечення управління розвитком аграрного бізнесу має розглядатися як єдина комплексна система. У процесі формування його організаційної структури важливо враховувати цілі розвитку галузі і регіону, рівні системи управління та його цикли, життєві цикли розвитку провідних галузей і комплексів територіальної одиниці. Це дає змогу сформулювати систему структурованих завдань, організація вирішення яких сприяє розвитку конкурентоспроможності аграрного бізнесу.

Регіональний підхід до зонування сільськогосподарського виробництва, адекватний децентралізації управління агробізнесом, з одного боку, відображає загальні структурні зміни в розміщенні виробництва сільськогосподарської продукції, з іншого – активізує розвиток творчості в підприємстві, адаптує сучасні технології, моделі господарювання до місцевих умов, що дозволяє з максимальною віддачею використовувати потенційні можливості регіонів країни.

Сформований територіальний поділ України по природних зонах обумовлений специфікою технологій вирощування сільськогосподарських культур. У цих зонах акумулюються природні чинники конкурентних переваг сільськогосподарського виробництва, які є базовими природними передумовами розміщення видів сільськогосподарської діяльності в регіоні. В їх межах розробляються й удосконалюються типові системи землеробства.

Великими агрохолдингами сьогодні освоєно високі технології обробітку зернових, олійних і технічних культур, що дали змогу перевести дані види діяльності в стійкий високотехнологічний тип агровиробництва.

На протигагу агрохолдингам на базі вузькоспеціалізованих селянських господарств і господарств населення слід ініціювати становлення багатофункціональних формувань малого агробізнесу, орієнтованих на виробництво екологічно чистої продукції та окупність високих витрат за рахунок відповідних цін. Мале і дрібне сільськогосподарське підприємство повинно зайняти свою нішу в інноваційній економіці, де його функціонування є найбільш ефективним.

Багатоукладність світового сільського господарства це різноманітні варіанти поєднання і форми взаємодії великих і малих типів господарювання між собою. Для підвищення економічної ефективності малого, середнього і великого агробізнесу, а також господарств

населення необхідно їх спільна взаємодія у вигляді кооперації. Ця схема взаємодії вигідна, як середньому, малому агробізнесу і господарствам населення, що забезпечує гарантований за контрактом збут продукції на довгостроковій основі, так і агрохолдингу, – забезпечує більш повне завантаження сировиною його переробні підприємства.

Низький рівень продуктивності праці в малих господарствах, з одного боку, є їх слабкою стороною в економіці, а з іншого – дає змогу залучати більше працівників, вирішуючи проблеми зайнятості сільського населення. Невеликі сімейні ферми часто переходять від одного покоління до іншого, забезпечуючи неперервність аграрного бізнесу, накопичення досвіду і традицій. Малий агробізнес здатний швидко реагувати на зміни ринкової кон'юнктури, для нього характерним є гнучкість і легкість зміни спеціалізації. Дрібнотоварне виробництво може бути орієнтоване як на масового споживача, так і на виробництво індивідуальних видів продукції через споживчу і сільськогосподарську кооперацію.

Умови господарювання на сучасному етапі орієнтовані на отримання економічної вигоди від вкладених коштів у нові технології, сучасну техніку, обладнання, застосування інших інноваційних розробок. Обмеженість матеріальних і фінансових ресурсів вимагає дуже жорстких умов оцінки передбачуваного ефекту, економічної ефективності нововведень, доцільності вкладень у них. Стає все більш очевидним, що традиційні методи ведення господарства, застосування високовитратних, енергоємних технологій, застарілих моделей машин, недосконалого обладнання, неефективних форм організації праці не можуть забезпечити одержання конкурентоспроможної продукції. У ринкових умовах інноваційна стратегія конкретного підприємства стає найважливішим чинником “виживання”.

Важливою умовою сталого підвищення ефективності аграрного бізнесу є ефективна інноваційна політика, кінцевою метою якої є впровадження заснованих на досягненнях науково-технічного прогресу нових, передових технологій, винаходів, форм організації праці та управління виробництвом.

Інноваційні технології – це технології, пов'язані із застосуванням високих наукових знань у виробничій діяльності з метою створення нового або вдосконалення наявного технологічного процесу, що забезпечує отримання конкурентоспроможного на світовому ринку нового або поліпшеного продукту. Нові технології є потужним ресурсом, що дає змогу забезпечити технологічну і продовольчу незалежність країни і створювати сприятливі передумови для її успішного економічного розвитку. Головною метою їх є підвищення продуктивності праці, зниження витрат і отримання додаткового прибутку. Ці чинники визначають конкурентоспроможність товарів і послуг на внутрішніх та зовнішніх ринках.

У підвищенні розвитку конкурентоспроможності аграрного бізнесу велике значення має системний підхід у використанні техніко-технологічних інновацій. Будь-яке досягнення науково-технічного прогресу, спрямоване на розвиток аграрного бізнесу, буде ефективно використовуватися тільки в тому випадку, якщо воно буде включене в певну технологію. Інновації можуть бути різного характеру і застосовуватися на всіх стадіях виробничого процесу. Потребує вдосконалення і підготовка кадрів, особливо масових професій для тваринництва. Холдингові компанії практикують стажування працівників галузі тваринництва в дилерських фірмах за кордоном (США, Франція, Данія).

Найважливіше значення в підвищенні економічної ефективності вирощування і відгодівлі худоби мають вдосконалення механізму функціонування сільських товаровиробників, обґрунтування прогресивних форм організації виробництва, стимулювання високопродуктивної праці. Найбільш успішно інтенсифікація вирощування і відгодівлі здійснюється в спеціалізованих підприємствах, оскільки в них створюються найбільш сприятливі умови для впровадження досягнень науково-технічного прогресу.

Сучасний розвиток аграрного бізнесу країни є невіддільним від вирішення актуальної проблеми – підвищення його конкурентоспроможності. Це особливо важливо нині, коли галузь, перебуваючи в глибокій кризі, змушена шукати шляхи вдосконалення своїх організаційних форм з метою більш раціонального використання свого ресурсного

потенціалу. Впровадження інноваційних технологій і приплив інвестицій в аграрний бізнес можуть дати певний ефект особливо в тому випадку, коли вони будуть ґрунтуватися на розвитку спеціалізації і концентрації на базі агропромислової інтеграції. Саме агропромислової інтеграції при сучасних умовах господарювання віддається одна з головних ролей у підвищенні економічної ефективності аграрного бізнесу.

Отже, для стабільного економічного зростання в агропродовольчій системі потрібно вдосконалення економічних взаємовідносин та впровадження системи інноваційно – орієнтованого управління на основі розвитку процесів кооперації та інтеграції, а отже моделювання інтеграційних формувань корпоративного типу на базі об'єднання підприємств різних організаційно-економічних форм в даній системі.

Сніжана Радик

Тернопільський національний економічний університет

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Глобалізація як невід'ємний вектор сучасної економіки здійснює безпосередній вплив на економічну, політичну, соціальну і культурну сфери у загальноєвропейському, національному і регіональному вимірах, прискорюючи темпи інтеграційної мобільності капіталів, інформаційних і трудових ресурсів у контексті модальності функціонування відкритої економіки.

Згідно з оцінками експертів Організації економічного співробітництва та розвитку (Organisation for Economic Cooperation and Development) у середині ХХ століття темпи економічного зростання провідних країн світу визначалися прогресом нових технологій лише на 38 %, а вже на початку ХХІ століття – 65 %. Тож, на сьогодні дедалі очевиднішим стає факт, що економічна міць і прогрес кожної країни зумовлені насамперед інтенсивністю впровадження нових технологій, досягнень науково-технічного прогресу, а також транскордонної кооперації [1, с.15].

Світовий досвід підтверджує, що на початку ХХІ століття в умовах глобальної нестабільності виникає необхідність розвитку оновленої форми транснаціональної та національної сільськогосподарської кооперації, зокрема агропромислових кластерів, адже саме кластерні утворення є найефективнішими формами організації бізнесу, а також способом підвищення конкурентоздатності економічних суб'єктів агробізнесу і територій. Водночас такі формування дають можливість інноваційного розвитку та економічної безпеки АПК, що є важливим фактором зміцнення позицій держав на світовій арені.

Розбудова ефективної системи глобального співробітництва із впровадженням транскордонних кластерів за участю масштабних європейських регіональних об'єднань загалом та кожної самостійної економіки зокрема, дозволяє краще ідентифікувати та використати на практиці шанси, які надаються внаслідок активізації інтеграційних процесів. Серед нових форм транскордонної кооперації як центрів економічного зростання виділимо основні: транскордонні агропромислові кластери, транскордонні агропромислові зони, транскордонні сільськогосподарські партнерства та інноваційні проекти.

Транскордонні агропромислові кластери – це галузево-територіальне добровільне об'єднання сільськогосподарських підприємницьких структур, що тісно співпрацюють як між собою для досягнення оптимізації виробничих процесів і економічних результатів, так і взаємодіють з науковими, інноваційними та владними інституціями, тобто це група незалежних підприємств та асоційованих суб'єктів, які географічно зосереджені у транскордонному регіоні, що функціонує з метою підвищення конкурентної спроможності і, тим самим, – сприяє економічному розвитку АПК. На нашу думку, конкурентне лідерство транснаціональних агропромислових кластерів є стійким за умови реалізації очевидних